

COM HO CELEBREM?

✦ CADA DIMECRES A LES 11 DEL MATÍ A
RÀDIO LA MINA (102.4 FM)

www.radiolamina.com

✦ UN ALUMNE/A DE CATALÀ ENS
PARLA DEL SEU NADAL

✦ ESCOLTA'L I PARTICIPA EN EL NOSTRE
CONCURS

✦ TRUCA AL **93 381 79 50** I TINDRÀS UN
FANTÀSTIC PREMI DE LA QUETA!!!

VOLUNTARIAT PER LA LLENGUA

CONSORCI PER A
LA NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA
CENTRE DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA
DE BADALONA I SANT ADRIÀ

CONSORCI PER A
LA NORMALITZACIÓ
LINGÜÍSTICA

Centre de Normalització Lingüística de Badalona i Sant Adrià

SLC Badalona – Av. d'Alfons XIII, 14-16, entl. 1a. – tel. 93 398 46 30 – badalona@cpnl.cat
SLC Sant Adrià – C/Mare de Déu del Carme, 22 – tel. 93 381 20 05 – santadria@cpnl.cat

Extracte del programa *Com ho celebrem?* Ràdio La Mina

PROGRAMA 1. Emès el 7 de novembre de 2007

Sant Nicolau

El dia 6 de desembre, festiu perquè se celebra el dia de la Constitució, és, a més a més, el dia de **Sant Nicolau**, aquell personatge de barba blanca, vestit vermell i panxa voluminosa encarregat de portar regals la nit del 24 de desembre. És molt conegut al centre d'Europa, i els emigrants van portar aquesta tradició a Nord-amèrica, on es va adaptar la festa i el sant va passar a dir-se Santa Claus o Pare Noel. Us sona?...Exacte!

Però, sabeu quina és la llegenda de Santa Claus? Es diu que en temps del sant, hi havia un pare molt pobre que es va veure obligat a vendre les seves filles; en saber-ho el sant, una nit va anar a la casa i va posar una bosseta d'or a les sabates de cada nena, això va permetre que la família pogués tirar endavant. Així va començar la tradició de penjar uns mitjons i trobar-los plens de regals i sorpreses l'endemà, el dia de Nadal.

La Puríssima

La primera festa significativa a Catalunya que se celebra al desembre és la Puríssima, el dia 8.

Diu la dita: "Santa Llúcia festes i fires ens envia, però li diu la Concepció: primer vull ser jo".

Antigament, el dia de la Puríssima era el primer de l'any que era obligat menjar torrons. Es feia creure als nens que la Mare de Déu baixava els torrons del cel i els deixava caure per la xemeneia. A mig dinar se solia sentir un gran terrabastall a la cuina i, tot seguit, la mare sortia contenta amb els torrons que acabava d'enviar la Verge.

Santa Llúcia

Se celebra el dia 13 de desembre. Santa Llúcia és invocada per conservar la vista i evitar-li qualsevol mal. Per això la tenen per patrona tots aquells oficis que requereixen bona visió: modistes, cosidores, matalassers, espartenyers, rellotgers, gravadors i estudiants (i ara, també les persones que treballen amb l'ordinador!).

Abans hi havia la creença que qui cosia el dia de Santa Llúcia se li escurçava set anys la vista i, a més, la roba se li descosia de seguida.

Diu la dita: "Santa Llúcia
treu les fires
i les festes de la bústia"

Això vol dir que el 13 de desembre sempre ha estat el punt de partida de les festes i les fires de Nadal, que antigament es muntaven el dia de Santa Llúcia. Una de les més importants és la Fira de Santa Llúcia de Barcelona, al voltant de la catedral. Avui en dia, però, aquesta fira es pot visitar des del 2 de desembre i fins a la vigília de Nadal.

A Catalunya també és costum guarnir el pessebre el dia de Santa Llúcia, encara que també hi ha qui no el posa fins passades les dotze de la Nit de Nadal ja que considera irreverent muntar el quadre del naixement de Jesús abans que aquest neixi. També hi

ha qui munta el pessebre però no posa la figureta del nen Jesús fins a la nit del 24 de desembre, la Nit de Nadal.

En qualsevol cas, la tradició diu que el pessebre s'ha de mantenir fins a la Candelera, el 2 de febrer.

La Nit de Santa Llúcia és una festa literària (la festa de les lletres catalanes) que es va crear l'any 1951 i que té lloc cada any pels volts del 13 de desembre. Primer se celebrava a l'antiga llibreria Catalònia, a Barcelona, i a partir del 1963, és Òmnium Cultural qui atorga els premis. Des del 1972 té un caràcter itinerant arreu de Catalunya i inclou diversos actes culturals. Badalona ho va ser l'any 2004 (per segon cop).

Extracte del programa *Com ho celebrem?* Ràdio La Mina

PROGRAMA 2. Emès el 14 de novembre de 2007

L'hivern

Encara que ja hem desempolsat la roba d'abric i ens l'hem posada algun dia (sobretot al matí i a la nit), de fet l'hivern astronòmic no ens arriba fins al dia 21 de desembre. Aquesta és l'època de l'any en què els dies són més curts i les nits més llargues.

Diu la dita: "Per Nadal, el dia més curt de l'any" i "Per Nadal el dia s'estira un pam".

Els productes gastronòmics típics de l'hivern són els calçots, les garoines (o eriçons de mar), el formatge, les tòfones, el porc i tots els seus derivats, l'oli i les olives, l'arròs, el xató (que és aquella amanida d'escarola, olives, bacallà i tonyina esqueixats amb aquella salsa boníssima. i, per descomptat, les sopes.

La loteria de Nadal

I un cop començat l'hivern, arriba una de les dates més esperades per a molts: el sorteig de la loteria de Nadal, el dia 22 de desembre. Per cert, el primer premi és femení en català: la *grossa* de Nadal, mentre que en castellà es masculí: *el gordo*. Des del 1812, any en què va néixer la Loteria Nacional, només un número ha estat el primer premi en dues ocasions: el 15.640.

Moltes són les supersticions que acompanyen la loteria de Nadal. Hi ha qui sempre compra el mateix número (en una fonda de Sant Guim de Freixenet fa 104 anys, des del 1903, que juguen amb l'11.457 i des d'aleshores no han rebut cap premi important... Ja és tenir constància!), hi ha qui compra números que són dates assenyalades (al 2004, per exemple, l'Ateneu Republicà d'Eix va aconseguir un cinquè premi amb el 14.431, data de la proclamació de la Segona República), hi ha qui compra un número que ha somiat o que creu que li dona sort...

El que sí és cert és que amb el canvi de moneda (de pessetes a euros), el sorteig de la loteria s'ha escurçat. Els nens de Sant Ildefons van trigar el 2002 nou minuts menys a cantar els premis que en anys anteriors, és a dir, trigaven més a anomenar, per exemple, les 150.000 pessetes que els actuals 1.000 euros.

Durant tot el cicle nadalenc és costum de participar en diferents jocs d'atzar. De fet, existeixen diversos jocs exclusius d'aquestes dates: el Quinto, la Quina, la Plena i altres rifes.

La Nit de Nadal

I un cop sabem si som milionaris o no, ens arriba la Nit de Nadal, el 24 de desembre.

En moltes poblacions catalanes la nit del 24 de desembre hi ha el costum d'anar a celebrar una missa a mitjanit, l'anomenada Missa del Gall. Alguns diuen que aquest nom prové del fet que antigament a les esglésies s'alliberaven ocells per celebrar el naixement de Jesús, tot i que encara més antigament (abans de la cristianització de la festa) el que es feia eren sacrificis de galls, l'au que representa el Sol, tant pel color de la seva cresta com perquè és l'animal que canta quan surt el Sol.

A diferència de la resta de l'Estat espanyol, tradicionalment a Catalunya, no se celebra la *Nochebuena* amb un gran sopar familiar. Hom acostuma a menjar alguna cosa abans o després de l'ofici litúrgic i les altres celebracions de mitjanit de Nadal. Aquests petits o grans refrigeris s'anomenen "colació", "xocolatada", "sacamuia" o bé "torronada" en funció del contingut i de la zona on es realitzen. Antigament, aquest ressopó suposava el trencament del dejú que hom feia la vetlla de Nadal. En l'actualitat és un acte de socialització més d'entre els que se celebren aquesta nit.

Una altra tradició catalana molt arrelada és la del **tió, soca o tronc de Nadal**, un conjunt d'activitats que giren a l'entorn d'un tros de soca o branca gruixuda d'arbre. Aquesta cerimònia comença quinze dies abans de Nadal amb l'arribada del tronc a casa. Els nens l'abriguen i l'alimenten durant uns dies, fins que la nit o el dia de Nadal, es fa el cagatió, un ritus consistent a fer "cagar" torró, dolços o petites joguines al tronc a força dels cops de bastó de la canalla i mentre s'entonen cançons tradicionals.

Per entendre aquesta festa cal considerar que antigament l'arbre era la font i matèria primera per a tota mena d'eines (mànecs de destrals, de pales, de martells, bigues per a les cases, pals de paller, bastons per ajudar a caminar, troncs per fer foc i donar escalfor, taules, cadires, armaris, llits, portes, escales...), per tot això calia fer una festa on l'arbre fos el protagonista, una mena de festa de l'arbre. La festa del "Caga tió" també se la troba a diferents llocs del món amb altres noms a Euskadi és l'*Olentzero-emborra*, a l'Aragó rep el nom de *Troncada*, *Toza* o *Tizón de Navidad*, a la Provença li diuen *Lou Cacho-fio* o *Cachofio*, a la Bretanya és el *Kef Nedelek*, a la Normandia el *Chouque*, a Bessin el *Trefoué*, a Westfàlia és el *Christbrand*, a la Vall d'Aran el *Nadau Tidún*...

Les nadales

La nadala, a més de la cançó pròpia de la festa de Nadal, també és un tipus d'herba que floreix en ple hivern i sovint es conrea als jardins. També és una nadala l'imprès o postal que es tramet com a felicitació de Nadal i també ho és la composició poètica que fan alguns poetes per felicitar les festes de Nadal o bé manifestar l'estimació a les persones benvolgudes.

Extracte del programa *Com ho celebrem?* Ràdio La Mina

PROGRAMA 3. Emès el 21 de novembre de 2007

El dia de Nadal

Aquest any el dia de Nadal s'escau en dimarts. I diuen els refranys: "Nadal en dimarts, dolent pels sembrats", "Nadal en dimarts, festes a grapats" i també "Nadal en dimarts, pa i vi de totes parts".

Sigui com sigui, el dia de Nadal se celebra cada any el 25 de desembre i, dins del calendari cristià, aquesta festa és considerada com la més important de l'any. En aquest dia naixia Jesús fill de Josep i Maria.

Abans que el cristianisme transformés totes les festes de l'any i els donés un caire religiós, però, en aquestes dates ja se celebraven festes paganes dedicades a l'inici del solstici d'hivern.

El dia de Nadal és típic fer un gran dinar familiar, amb escudella i carn d'olla i pollastre farcit. Tampoc no falta el cava, la fruita seca i els torrons.

També es fa una llarga sobretaula on es reciten poemes, es canten nadales i en un ambient tendre i distès es retroben les famílies i s'expliquen o "discuteixen" les seves coses entorn de l'arbre o del pessebre.

Diu la dita: "Per Nadal cada ovella al seu corral".

Aquell dia es desitja pau, felicitat i joia a tot el món. Resulta irònic, però fins i tot moltes guerres s'aturen, es concedeixen una treva i fan "festa" en aquest dia.

Precisament la pel·lícula europea *Bon Nadal (Joyeux Noël)* relata uns fets reals recollits al capítol "L'increïble Nadal de 1914" del llibre *Les batalles de Flandes i Artois 1914-1918*. Aquest film, nominat com a millor pel·lícula estrangera dels Oscars del 2005, narra els dies de treva que es van concedir uns soldats durant el primer Nadal de la Primera Guerra Mundial. Soldats de l'exèrcit francès, alemany i escocès del front entre França i Alemanya van començar a comunicar-se a través de la música i van fraternitzar durant els llargs mesos que van restar a les trinxeres. En aquell moment, aquests fets van ser silenciats per a l'opinió pública i els soldats van ser castigats pels seus superiors.

La ponsètia o flor de Nadal

Però deixem una mica de banda aquesta vessant trista de Nadal i continuem parlant d'un dels regals que ben segur molts de vosaltres heu rebut o heu obsequiat en alguna ocasió: la ponsètia o flor de Nadal, aquella planta de flors grans i vermelles cadascuna amb un epicentre groc.

Diuen que aquesta planta, una de les més venudes i regalades durant les festes nadalenques, és portadora de la bona sort. Els seus orígens es remunten al poble centre-americà dels asteques, que la utilitzaven com a planta remeiera casolana contra la febre. De fet, no guaria però la creença deia que si podia tintar el cotó o la llana, què no faria amb el dolor.

Com la dita ens marca, "la ponsètia floreix pel Nadal i el crisantem per difunts"... però per culpa de a canvi climàtic això ja no és del tot cert. Ja veieu, fins i tot les dites ens les canvia el ditxós canvi climàtic...

En qualsevol cas, tres recomanacions per conservar la flor de Nadal:

- Necessita força escalfor, no la traieu al carrer indiscriminadament. Que el veïnat vegi que la teniu però no goseu fer-ne ostentació si la voleu viva.
- No li cal molta aigua per viure, no la regueu amb excés; podríeu fer-la malbé.
- I, per últim, cal trasplantar-la (com diuen les àvies) després de Reis a una jardinera o parterre força gran dotant-la d'espai, terra nova i compost.

Extracte del programa *Com ho celebrem?* Ràdio La Mina

PROGRAMA 4. Emès el 28 de novembre de 2007

El menjar de Nadal

Antigament, a finals de desembre, quan els dies es comencen a allargar, se celebrava la victòria de la claror contra la foscor. Aquestes dates també coincidien amb la festa de l'acabament de la collita i la recollida del bestiar i, com que totes les tradicions religioses han estat vinculades des de sempre amb les activitats agrícoles i ramaderes i amb els canvis d'estació, justament es va passar a celebrar el naixement de Jesús amb el començament de l'hivern.

Així doncs, fa molts anys, el dinar que celebraven per Nadal pagesos, ramaders i familiars tenia el seu significat, com també el tenien tots els ingredients i components que s'hi feien servir.

-**Els canelons farcits** amb carn, i els galets (o "dits de gegant") de l'escudella, eren símbols de la victòria contra el gegant que atacava els ramats. Aquell dia, representava que els ramaders i la resta de comensals es menjaven el gegant a trossos.

-**L'escudella** estava realitzada amb brou (caldo) anomenat "de les quatre carns": carn de porc, de vedella, de gallina i de xai, per la simbologia de cada animal amb els diferents sants. el porc per sant Antoni, la vedella per sant Lluç; la gallina per sant Pere i el xai per sant Joan. Aquests quatre sants protegien a tots els qui mengessin d'aquesta escudella.

-**Els galls de Nadal**: Quan la religió es va afegir a la tradició va dir-se que no es podria menjar carn, cosa que no va agradar gens ni mica a la gent que ho havia fet tota la vida. Llavors van acordar que els "capons" no fossin considerats carn i que tothom en pogués menjar. Diu la dita: "Per Nadal ric i pobre menja gall". La tradició diu que ha de ser un capó farcit amb productes de la terra (com ara prunes o pinyons).

- **Les figues** eren el símbol de fertilitat i de la fecundació de la dona.

- **Els pinyons** significaven la fertilitat de l'home, dels animals i de la terra.

- **Les ametlles torrades**, o bé formant part de torrons o pastissos, eren el símbol de la prosperitat, ja que l'ametlla és el fruit de l'arbre que primer floreix després de l'hivern.

El torró

Sobre l'origen del torró hi ha qui diu que es troba al segle XVI, quan a les cases del poble de Xixona (al País Valencià), després de les collites dels fruits del camp, van començar a fer artesanalment unes postres amb una sèrie de productes naturals com eren la mel i les ametlles.

D'altres escrits, però, el situen al segle XVIII, quan una pesta horrorosa es va propagar per tot Barcelona. En aquell moment, el Gremi de Pastissers va convocar un concurs amb la finalitat de crear unes postres que, a més de nutritives, fossin apetitoses i sobretot amb una llarga caducitat. El senyor Pere Torró fou el guanyador. Havia

presentat un dolç fet amb mel cuita barrejada amb fruita seca que a partir d'aleshores es va dir com el seu creador, torró. Història o llegenda? Ho deixem a gust del consumidor...

El proper 26 de desembre, després de menjar el canelons del dia de **Sant Esteve**, teniu més d'un tema per posar sobre la taula: ens estem menjant en realitat els dits del gegant que es cruspia el ramat dels nostres avantpassats?, Va inventar en Pere Torró el torró o va anar a Xixona i es va copiar la recepta per guanyar immerescudament el concurs del Gremi de Pastissers de Barcelona?.

Els Sants Innocents

Els Sants Innocents és una festivitat d'origen romà que fou cristianitzada per tal de recordar la matança dels nens innocents, segons la Bíblia. El rei Herodes va assabentar-se que havia nascut un infant qui, segons les profecies, seria el Rei dels Reis. Per por que aquest li pogués arrabassar el poder, Herodes va fer matar tots els primogènits nascuts aquelles dates, però Jesús es va salvar.

Mai he entès com a partir d'uns fets tan tristos es va establir aquesta festa dels innocents en la qual es fan bromes, s'inventen notícies als mitjans de comunicació i es planten llufes o ninots de diaris retallats...

Extracte del programa *Com ho celebrem?* Ràdio La Mina

PROGRAMA 5. Emès el 5 de desembre de 2007

La nit de Cap d'Any

Se celebra el 31 de desembre.

Des de l'Imperi romà trobem que el mes de gener està dedicat a Janus, una divinitat amb dues cares (una de vella i una altra de jove). És per això que els romans preparaven l'inici de l'any amb una gran festa digna d'emperadors on es convidava a tothom a gaudir-ne. Menjaven productes dolços i fruits (com ara dàtils o figues) impregnats amb mel per tal de fer passar l'amargor de l'any que acomiadaven i entrar amb dolçor al que havien d'estrenar.

Amb el pas del temps, la tradició romana es recupera a Europa on, també amb la mateixa finalitat venturosa, van començar a servir-se llegums com a últim àpat per propiciar que l'any que s'iniciava fos pròsper. La setmana passada, recordareu que l'Àngels, l'alumna de català que ens va acompanyar, ens deia que coneixia algú que menjava llenties per Cap d'Any. Doncs, vet aquí d'on prové aquest costum...

Tradicions paganes

Ben entrada l'edat mitjana, l'Església va intentar oposar-se a les antigues tradicions però no va aconseguir que el poble les abandonés... I així és com ens vam quedar amb alguns costums pagans.

La tradició de prendre dotze grans de raïm coincidint amb el sonar de les últimes dotze campanades de l'any sembla que té una explicació purament econòmica: diuen que l'any 1909 al País Valencià hi va haver una collita excepcional de raïm.

Per donar les gràcies i demanar altres anys igual de pròspers per a aquelles terres, els vinyataires van dir que s'havia d'acabar i començar l'any consumint aquella riquesa, justament coincidint amb les campanades. Diu la dita: "*Menjar raïm per Cap d'Any porta diners per a tot l'any*".

L'origen de la tradició de posar-se **roba interior vermella** per Cap d'Any no està molt clar. En qualsevol cas, sembla que ens hauríem de remuntar fins a l'edat mitjana, quan realment gairebé tot estava prohibit i més encara a les classes mitjanes o baixes.

De fet, en l'antiguitat sempre s'havia relacionat el color vermell amb el símbol del dimoni, la sang i la bruixeria. Per això (imagineu-vos!) fins i tot estaven prohibits la plantació i el consum de fruits vermells (com ara el tomàquet o el pebrot...) i, esclar, vestir-se amb indumentàries vermelles.

El vermell, però, també era el símbol del naixement del Sol i de la vida i la gent pensava que portant roba d'aquest color l'últim dia de l'any s'assegurava la sort per a l'any que tot just començava. Això sí, la roba l'havien de portar d'amagat per por de ser descoberts per les autoritats...

L'Home dels Nassos

I una altra curiositat que ens trobem l'últim dia de l'any és l'Home dels Nassos, un personatge a voltes sinistre que duu tants nassos com dies té l'any... En realitat, aquest és un joc de paraules que la canalla no arriba a entendre ja que l'any té 365 dies i no hi ha cap persona que pugui tenir aquesta quantitat de nassos a la cara. El que els nostres infants no saben és que quan els diem que "surt l'Home dels Nassos" ens estem referint a qualsevol home del carrer perquè a l'any només li queda un sol dia.

El primer dia de l'any o Ninou

Bé, doncs amb el raïm a punt, alguna cosa amb llegums per sopar per si de cas, la roba interior ben vermella; calendaris, agendes i almanacs nous de trinca i disposats a trobar l'Home dels Nassos al carrer, ens arriben les dotze campanades i els balls de festa.

No ens portem molt malament, però, perquè diuen que tradicionalment és el dia 1 de gener (el primer dia de l'any o Ninou) el dia en què s'inicia l'anada i vinguda dels emissaris de Ses Majestats els Reis d'Orient... I fins i tot hi ha llocs on els patges ja han començat a treballar el dia de Sant Esteve!

Així que, "*Any nou, vida nova*", revisem les coses bones i les dolentes que hem fet durant tot l'any i planifiquem aquelles altres que tenim pendents per al 2008. Això sí, el dia d'Any Nou normalment el comencem amb un dinar familiar, sovint a base de pollastre farcit o xai al forn.

Extracte del programa *Com ho celebrem?* Ràdio La Mina

PROGRAMA 6. Emès el 12 de desembre de 2007

La nit de Reis

És la nit del 5 de gener, la nit que molts nens i nenes de tot el món (i molts adults també, per què no dir-ho) esperem amb impaciència i il·lusió.

Començarem, però, parlant dels **espantamainades**, aquells personatges misteriosos (com ara el Fumera i el Pelut) encarregats de vigilar que els nens facin bondat.

Són els parents nadalencs de l'Home del Sac amb què s' amenaça durant l'any la mainada si no es porta bé.

Aquests personatges fan d'emissaris dels tres Reis (Mags) d'Orient i tot-ho-veuen, tot-ho-senten i tot-ho-xerren. La seva funció és ben clara: són els encarregats d'explicar als Reis el comportament dels infants de la casa i, per tant, són els encarregats de decidir si cal deixar regals o si, pel contrari, cal deixar **carbó** la nit del 5 al 6 de gener.

En **Fumera** és un personatge de l'imaginari de la Catalunya Nord i de part de les comarques gironines. Es tracta d'un ésser misteriós amb set ulls al cap (quatre al davant i tres al darrere) i quatre orelles (dues a cada banda).

Els nens li tenen respecte perquè, d'una banda, saben que és l'espieta dels Reis i, de l'altra, se l'imaginen amb un aspecte terrorífic.

S'anomena Fumera perquè entra i surt per la xemeneia de la casa o pels celoberts dels pisos, de la mateixa manera que ho fa el fum de la llar de foc o de la cuina. En algunes cases i escoles en Fumera es representa per mitjà d'ulls que són distribuïts per les parets.

A Girona, d'aquest personatge en deien el Ximeneia o Xocolata, fent referència a l'estat i els colors de la seva vestimenta.

La versió nadalenca de l'Home del Sac a la Garrotxa i el Ripollès és **el Pelut**. Es tracta d'un home rústic, malcarat, de dimensions considerables i cabellut/pelut com un ós, que duu a l'espatlla un sac ple de palla i un abric de pell de boc que utilitza per endur-se a tots aquells que s'han portat malament. El Pelut reparteix palla entre la mainada perquè la puguin deixar als camells de Ses Majestats, que només s'aturaran en aquelles cases que tinguin palla als balcons i finestres. Allà on no hi ha palla és que l'infant s'ha portat malament i se l'ha endut el Pelut embolicat dins de l'abric i carregat damunt del carro.

Les sabates al balcó

El costum de posar les sabates al balcó per tal que els Reis sàpiguen quines són les cases on hi ha nens, quants en són, si són nens o nenes, si són grans o petits... prové d'una llegenda. Bé, una de les llegendes sobre aquest tema (al primer programa vam explicar la que té a veure amb sant Nicolau) diu que va haver dos germanets, un nen i una nena, que van saber que en Jesuset era tan pobre que no tenia sabatetes i, compadits, van decidir donar-li les seves. Com que eren brutes, les van netejar i les van posar al balcó perquè s'eixuguessin. El Nen Jesús, agraït per la generositat dels dos germanets, no tan sols no els va acceptar les sabates, sinó que les va omplir de regals.

El carbó

Sembla que els Reis tenen la feina distribuïda de la següent manera: el blanc és el que porta les joguines; el ros, les llaminadures, i el negre, el carbó per als que no han fet bondat.

Els Reis Mags

En l'antiguitat el qualificatiu de "mag" es donava a la gent que endevinava el futur mitjançant la interpretació de les estrelles.

Segons diu la història, va aparèixer al cel una estrella, interpretada pels mags, que coincidia amb el naixement de Jesús, qui havia de ser rei dels jueus.

Aquesta estrella va guiar els mags des de l'Orient fins a Betlem. Actualment, es diu que és signe de mal averany que la nit de Nadal sigui nuvolada i l'estel no es vegi. També es diu que quan neix un nen, qualsevol nen, surt al cel un estel que és seu, el qual viu amb ell i mor quan ho fa la persona a qui representa.

El nom de "reis" en referència als mags d'Orient es comença a utilitzar cap al segle XII per significar que eren els grans representants del país d'on provenien.

A veure si ho diem bé i no ens emboliquem amb els noms i els colors: el rei Melcior és el de la pell clara, el rei blanc. Tot i ser el més jove dels tres reis és qui té l'aspecte més vell, amb la barba i els cabells totalment blancs, ja que diu la llegenda que el nen Jesús el castigà per fer mostra innecessària de la seva força i joventut.

El rei Gaspar és qui té els cabells castanys, el rei ros, i el rei Baltasar és qui té la pell negra, el rei negre. No sempre ha estat així: en les icones antigues Baltasar no apareixia com a negre ja que això era sinònim de no cristià i no es podia concebre un mag infidel.

Aquesta manera d'anomenar-los –rei blanc, rei ros, rei negre- és tradicional catalana.

A altres llocs es diuen: Apellicon, Amerim i Serekin (a Grècia); Kagpha, Badalilma i Badadakharida (a Síria) o Ator, Sater i Paratoras (a Etiòpia).

Els Reis Mags, lògicament, no poden recollir tots sols totes les cartes que els envien i han de "delegar" en els patges: a Barcelona, tenen el Patge Gregori; a Cornellà de Llobregat, el Mag Maginet; a Terrassa, el patge Xiu-Xiu...

(Aclariment:

Us vull fer un aclariment als nens i nenes que ens estiguin escoltant. Ja sabem que és horari escolar, però com que hi ha molts virus que ja estan atacant, potser algun nen o alguna nena avui no ha pogut anar a l'escola i està sentint la ràdio. Mireu: de vegades els adults fem coses rares. Per exemple, de vegades ens agrada disfressar-nos de Pare Noel i repartir els regals nosaltres mateixos a les criatures de la casa.

No us espanteu, el Pare Noel o els Reis continuaran venint a casa vostra encara que els vostres pares o avis hagin tingut la idea de disfressar-se'n.

Total, que cadascú ha de tenir molt clara quina és la seva feina. Els adults ens podem disfressar, podem anar a comprar algunes de les coses absurdes que de vegades demanem al Pare Noel o als Reis perquè ja intuïm que no ens ho portaran... però heu de saber que tant els Reis com el Pare Noel són insubstituïbles.

Una cosa ens diferencia: ells són màgics i nosaltres no...)

El tortell de Reis

Abans, el que es menjava el dia de Reis era una coca especial que, segons la llegenda, la Mare de Déu havia pastat amb polsina d'ales d'àngel i havia ofert als Reis en agraïment pels seus obsequis. Dins de la coca, s'hi posava una fava i al qui li tocava era anomenat "el rei de la fava". L'afortunat era qui anava a l'església i adorava el Nen Jesús en representació de la família. Avui en dia, qui agafa el tros de tortell que conté la fava és qui ha de pagar-lo i qui serà afortunat durant tot l'any és aquell qui agafa el tros que té una figureta (de porcellana o de plàstic) a dins.

Extracte del programa *Com ho celebrem?* Ràdio La Mina

PROGRAMA 7. Emès el 19 de desembre de 2007

L'arbre de Nadal

L'abet és aquell arbre típicament centreeuropeu, que es troba normalment a l'alta muntanya (als Pirineus) i també a la part superior de la muntanya mitjana (com ara al Montseny). La fira de l'abet més popular a Catalunya és la d'Espinelves, que enguany se celebrarà de l'1 al 9 de desembre.

Al Nadal els abets es guarneixen amb tot tipus d'adornaments. Sabeu com hem d'anomenar en català aquella tira o cinta brillant, generalment daurada o platejada, i que s'utilitza com a adorn nadalenc? M'estic referint a l'"espumillón" en castellà. En català, n'hem de dir el **serrellet** o la cinta de Nadal.

Si heu decidit comprar un **abet** natural i té arrels, penseu que heu de tenir-lo en un test gros que permeti drenar l'excés d'aigua. S'ha de regar diàriament però sense excessos. Necessita aire fresc, si el teniu a l'interior s'ha de mantenir allunyat de radiadors i fonts de calor i s'ha d'anar traient durant unes hores a l'exterior o obrir les finestres de la sala.

Si aconsegiu que el vostre abet superi les festes nadalenques però no podeu tenir-lo a casa, recordeu que a l'Ajuntament us indicaran quins són els punts de recollida perquè aquests arbres es puguin replantar o reciclar com a adob vegetal.

I sabeu d'on ve la **tradició de guarnir l'abet**? Doncs una de les moltes llegendes sobre aquest tema (per mi, una de les més boniques i menys conegudes) diu que l'origen de l'arbre de Nadal pot ser el "Joc del Paradís".

A l'edat mitjana, quan la majoria de la gent no sabia llegir, s'utilitzaven senzills jocs per ensenyar la Bíblia. El "Joc del Paradís", que tractava sobre la creació de l'home i l'expulsió d'Adam i Eva del Jardí de l'Edèn per culpa de la poma, era representat el 24 de desembre a l'altar de les esglésies. Però hi havia un problema: els pomers són de fulla caduca i a l'hivern no hi ha pomes, per la qual cosa es va substituir el pomer per un abet i les pomes de veritat per unes altres d'artificials.

El vesc o ram de la sort

Una altra planta que potser teniu a casa o regaleu al Nadal és el vesc o ram de la sort (el "muérdago" en castellà). Des de l'antiguitat, aquesta planta sempre ha estat considerada portadora de bona sort, salut i prosperitat.

El senzill fet que el vesc tingui tot l'any el color verd és símbol de sempre vida. Els antics celtas, que tenien el ritual de collir-lo pels volts de Nadal, pensaven que ho havien de fer amb una falç d'or, perquè creien que d'aquesta manera els donava riquesa i tot es convertia en diners, ja que quan la planta s'asseca adquireix un color daurat i té boletes com perles.

Segons la tradició, el vesc s'ha de regalar, i un cop a casa s'ha de col·locar prop de la porta d'entrada per no donar pas als mals esperits. Tal com ens explicaven fa uns quants programes, l'any següent s'ha de cremar i substituir-lo per un de nou que també ha de ser regalat, i així cada any.

També diu la tradició que si sota una branca de vesc al bosc una parella es fa un petó, tindran la felicitat assegurada tota la vida.